

Дослідження з історичного краєзнавства як інструмент діагностики рівня сформованості історичної компетентності старшокласників

Ольга ГОРБАЧОВА,

кандидат історичних наук, методист другої категорії з історії відділу змісту та розробки тестових матеріалів КП «Центр науково-освітніх інновацій та моніторингу»

Одним із найбільш дієвих способів залучення школярів до вивчення історії України є використання краєзнавчої складової предметів суспільствознавчого циклу. Це сприяє національно-патріотичному вихованню учнів, активізації їхньої пізнавальної діяльності, ознайомленню їх з історією рідного краю, визначенню ролі свого міста чи села в житті держави, конкретизації загальноісторичних подій.

Важливими факторами розвитку історичного краєзнавства стали сучасні суспільні процеси, зростання інтересу населення до свого історичного минулого, народних звичаїв і традицій, відродження історичної пам'яті тощо. Зміст тем, пов'язаних з місцевою історією, дає можливість:

- на прикладі історії рідного міста чи села показати основні тенденції економічного, соціального, політичного і культурного розвитку України;
- на основі висвітлення фактів, конкретних подій, явищ історії, життя та діяльності історичних постатей розкрити специфіку розвитку краю;
- здійснити порівняльний аналіз подій і явищ місцевої історії з подіями та явищами, що відбувалися на території країни в цілому;
- виховувати патріотичні почуття учнів, сприяти розвитку національної свідомості.

Одним із завдань історичної освіти, визначених у Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти, є отримання і засвоєння знань про головні події, явища та тенденції в історії України, які поєднують різні аспекти родинної, регіональної та загальнонаціональної історії. Тому історичне краєзнавство є однією з важливих галузей історичної освіти. У цьому контексті надзвичайної актуальності набувають дослідження рівня

розвитку історичної компетентності учнів шляхом визначення рівня сформованості предметних компетенцій з історії рідного краю.

Таким є дослідження з історії Києва, проведене Центром науково-освітніх інновацій та моніторингу серед учнів 10-х класів київських шкіл у 2010 р. Під час розроблення тесту був використаний хронологічний підхід до вивчення історичних подій відповідно до програми з історії України для 10-го класу. Розподіл завдань тесту за навчальними темами наведено в табл. 1.

Тест містив 25 завдань трьох рівнів складності (легкі, оптимальні, складні) та трьох форм (завдання закритої форми на вибір однієї правильної відповіді, завдання на встановлення відповідності, завдання на встановлення хронологічної послідовності). Розподіл тестових завдань за рівнем складності на підставі результатів дослідження ілюструє рис. 1.

Наведемо декілька прикладів тестових завдань різних форм та рівнів складності.

I. Завдання закритої форми на вибір однієї правильної відповіді

Легкі

1. Торговельно-ремісничка частина міста Києва називалася:

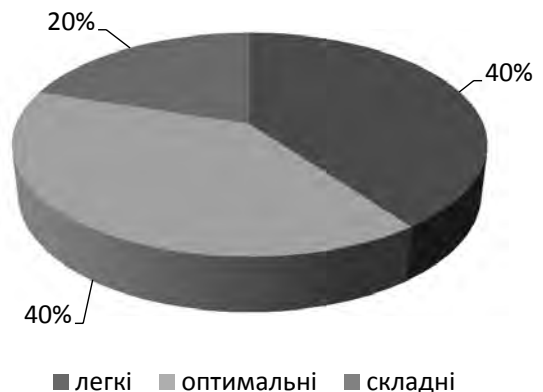

Рис. 1. Розподіл тестових завдань за рівнем складності

Таблиця 1

Розподіл завдань тесту для учнів 10-х класів за навчальними темами

Зміст навчального матеріалу	Кількість завдань	Кількість завдань за рівнем складності		
		легкі	оптимальні	складні
1. Виникнення та розвиток Київської Русі (IX–XII ст.)	4	3	1	–
2. Київ у складі Великого князівства Литовського та Польщі (XIV–XVII ст.)	5	1	3	1
3. Київ у складі Російської імперії (кінець XVIII–XIX ст.)	5	2	1	2
4. Київ у XX ст.	6	2	3	1
5. Відомі особистості, діяльність яких пов'язана з Києвом	5	2	2	1
Усього	25	10	10	5

- А.** Поділ;
Б. Дитинець;
В. Некрополь;
Г. Вал.

2. Зображений на фотографії пам'ятник Тарасу Шевченку в Києві встановлено:

- А.** у парку ім. Т. Шевченка;
Б. на Андріївському узвозі;
В. на Майдані Незалежності;
Г. на Контрактовій площі.

Оптимальні

1. Укажіть подію, після якої Київ потрапив до складу Польщі:

- А.** перемога Польщі у Хотинській війні;
Б. підписання Берестейської унії;
В. утворення Речі Посполитої;
Г. підписання Кревської унії.

2. Богдан і Варвара Ханенки увійшли в історію Києва, тому що:

- А.** зібрали найбільшу колекцію унікальних пам'яток мистецтва;
Б. стояли біля витоків створення Академії мистецтв;
В. були одними з фундаторів Київського й Глухівського музеїв;
Г. були одними з найбільших землевласників і цукрозаводчиків.

II. Завдання на встановлення відповідності
Складні

1. Установіть відповідність між храмом і датою його заснування:

1. Китаївська пустинь	А. 1889 р.;
2. Флорівський монастир	Б. 1070 р.;
3. Покровський монастир	В. 1240 р.;
4. Видубицький монастир	Г. 1566 р.;
	Г. 1716 р.

2. Установіть відповідність між історичними особами та їхніми характеристиками:

1. П.Могила	А. учений-енциклопедист, фахівець у царині історії, філології, етнографії, ботаніки. Упорядник і видавець трьох збірок народних пісень;
2. Л.Баранович	Б. вчений-богослов, філософ, історик, якому приписують авторство «Синописа» – першого нарису історії України. Автор полемічних творів, спрямованих проти унії та єзуїтів;
3. Г.Сковорода	В. політичний і церковний діяч, архімандрит Києво-Печерського монастиря з 1627 р., митрополит Київський з 1632 р., засновник Печерської лаврської школи;
4. І.Гізель	Г. церковний діяч, письменник, педагог, автор збірки проповідей «Меч духовний». Ректор Києво-Могилянської колегії у 1650-х роках, радник гетьмана Б.Хмельницького, вчитель гетьмана І.Мазепи;
	Г. просвітитель, поет, вихованець Києво-Могилянської колегії, автор збірки «Сад божественних пісень». Мандрував Україною, пропагуючи ідеї гуманізму та справедливості.

III. Завдання на встановлення хронологічної послідовності*Складні*

1. Установіть хронологічну послідовність подій:

- А.** входження Києва до Російської імперії;
Б. надання Києву Магдебурзького права;
В. перехід Києва під владу Польщі;
Г. захоплення Києва військами М.Муравйова.

2. Установіть послідовність побудови споруд у Києві:

- А.** кіностудія ім. О.Довженка;
Б. Маріїнський палац;
В. Володимирський собор;
Г. «Будинок з химерами».

Для діагностики рівня сформованості історичної компетентності старшокласників було використано класифікацію історичних компетенцій доктора педагогічних наук, професора К.Баханова (Баханов К.О. Сучасна шкільна історична освіта:

інноваційні аспекти: монографія / К.О. Баханов. – Донецьк: Юго-Восток, Лтд, 2005. – С. 114), який викремлює такі предметні компетенції, як історичний час, простір, історичність, дійсність і джерела інформації, ідентичність та цінність. Цей підхід дав змогу визначити рівень навчальних досягнень учнів, а на цій основі – рівень компетентності.

Кілька запитань тесту дали змогу виявити рівень сформованості хронологічної компетентності старшокласників. Майже 70% учнів правильно визначили століття, коли були побудовані каналізаційні мережі та централізований водогін у Києві. Близько 60% правильно назвали дату виникнення перших київських театру та кінотеатру, рік встановлення монумента матері-Батьківщини й звільнення Києва від німецько-фашистських загарбників. Однак лише 16% старшокласників правильно співвіднесли дати побудови культових споруд і 14% – встановили хронологічну послідовність виникнення культурних установ.

Частина запитань тесту була спрямована на виявлення учнівських компетенцій історичного простору. Так, 75% школярів правильно вказали храм у Києві, де стояла труна з тілом Т.Г. Шевченка, що перевозилася із Санкт-Петербурга до Канева, та пам'ятник Т.Г. Шевченку, встановлений саме в Києві. 70% учнів змогли визначити споруду, де засідала Українська Центральна Рада (Будинок учителя), та назвати відомого політичного діяча, пам'ятник якому встановлено біля Київського міського будинку учителя (М.Грушевський). Трохи менше десятикласників правильно назвали пам'ятник українському актору, що прикрашає сквер перед Національним академічним драматичним театром ім. І.Я. Франка (М.Яковченко), та пам'ятник видатному українському актору, встановлений неподалік від алеї Слави (Л.Биков).

Компетенція історичності, зокрема, передбачає визначення учнями історичних подій і фактів, встановлення причинно-наслідкових зв'язків. Наприклад, 56,8% учнів правильно визначили подію, після якої Київ увійшов до складу Польщі, 71,7% – подію, що відбулася під час перебування єрусалимського патріарха Феофана в Києві. Вказали письменника, у творах якого зображено Київ (М.Булгаков), та письменника, який народився у Києві (М.Рильський), 80% школярів.

Складовими компетенції ідентичності є політична, соціально-економічна, етнічна й інші види ідентичності. Правильно ідентифікувати сферу діяльності й охарактеризувати особистості таких діячів культури, як М.Лисенко, М.Березовський, А.Ведель, Г.Верьовка, П.Могила, Л.Баранович, Г.Сковорода, І.Гізель, зміг лише кожен п'ятий учень. Назвати прізвища архітекторів «Будинку з химерами» та Андріївської церкви змогла майже половина десятикласників, а близько 60% визначили роль в історії Києва Богдана та Варвари Ханенків.

Найкраще учні засвоїли такі теми, як «Виникнення та розвиток Київської Русі (IX–XII ст.)» (62,5%)

та «Київ у XX ст.» (57,8%). Гірше сформовані знання, вміння і навички з теми «Київ у складі Російської імперії (кінець XVIII–XIX ст.)» (52,3%). Імовірно, це пов'язано з тим, що в Києві збереглася велика кількість історичних пам'яток періоду Давньої Русі порівняно з пам'ятками кінця XVIII–XIX ст. (див. рис. 2).

Рис. 2. Результати виконання завдань тесту за навчальними темами

Отже, більш як 50% учнів на достатньому рівні ознайомлені з історією Києва. Половина десятикласників припускається помилок у питаннях, що стосуються видатних особистостей, діяльність яких пов'язана з Києвом. Зокрема, учням важко визначити сферу діяльності тієї чи іншої відомої історичної особи, а також встановити хронологічну послідовність виникнення закладів культури або культових споруд.

Найкраще в учнів старшої школи сформована компетенція простору. Близько половини учнів правильно визначають хронологію подій. Найбільше труднощів виникає під час виконання завдань, що потребують встановлення хронологічної послідовності кількох подій історії. Відповідаючи на запитання, що стосуються компетенції історичності, учні здебільшого визначають історичні події та факти, але гірше орієнтуються у завданнях на встановлення причинно-наслідкових зв'язків. Найгірше сформована компетенція ідентичності (див. рис. 3).

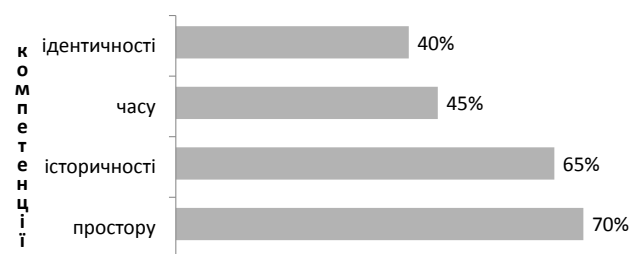

Рис. 3. Середній показник рівня сформованості історичних компетенцій десятикласників загальноосвітніх шкіл м. Києва

Отже, дослідження з історичного краєзнавства можуть допомогти визначити рівень сформованості історичної компетентності учнів та заповнити прогалини в їхніх знаннях з історії України.

Поглибити знання про історію рідного міста чи села можна, вивчаючи пам'ятники, споруди культового призначення, походження назв вулиць,

відвідуючи музеї, читаючи книжки, відповідні матеріали, розміщені в Інтернеті, переглядаючи фільми. Усе це сприяє формуванню історичної компетентності. На уроках історії важливим є використання засобів наочності (карт, музейних експонатів, фотографій), методик для запам'ятовування історичних дат тощо, що дає змогу урізноманітнити форми і методи роботи з учнями для підвищення їхнього інтересу до вивчення історії України.

Анотації

Ольга ГОРБАЧОВА

Дослідження з історичного краєзнавства як інструмент діагностики рівня сформованості історичної компетентності старшокласників

У статті проаналізовано результати дослідження з історії Києва, проведеного Центром науково-освітніх інновацій та моніторингу серед учнів 10-х класів київських шкіл у 2010 р. Визначено рівень сформованості історичної компетентності та предметних компетенцій десятикласників. Доведено важливість та актуальність вивчення минулого рідного краю в контексті історії України.

Ключові слова: історична компетентність, предметні компетенції, історичне краєзнавство, історія Києва, навчальні досягнення.

Ольга ГОРБАЧЁВА

Исследование по историческому краеведению как инструмент диагностики уровня сформиро-

ванности исторической компетентности старшеклассников

В статье осуществлён анализ результатов исследования по истории Киева, проведённого Центром научно-образовательных инноваций и мониторинга среди учащихся 10-х классов киевских школ в 2010 г. Определён уровень сформированности исторической компетентности и предметных компетенций десятиклассников. Доказаны важность и актуальность изучения прошлого родного края в контексте истории Украины.

Ключевые слова: историческая компетентность, предметные компетенции, историческое краеведение, история Киева, учебные достижения.

Olga GORBACHOVA

Research on local history as a tools of diagnosing the level of formation of historic competence of the senior pupils

The article analyses results of the research on the history of Kyiv conducted by the Centre of Scientific-Educational Innovation and Monitoring among the pupils of 10th grades of the schools of Kyiv in 2010. It also determines the level of formation of historic competence and subject competences of 10th graders. It is proved importance and topicality of studying of the past of the native land in the context of Ukrainian history.

Keywords: historic competence, subject competences, local history, history of Kyiv, educational achievements.

Дослідження якості математичної освіти учнів 9-х класів

Аліна СЕМЕНЕНКО,

методист вищої категорії з математики КП «Центр науково-освітніх інновацій та моніторингу»

Важливим показником результативності педагогічної праці є наявність, обсяг і якість навчальних компетенцій учнів. Одним із інструментів вимірювання рівня сформованості цих компетенцій є система моніторингових досліджень, які проводить Центр науково-освітніх інновацій та моніторингу. У

2007, 2009 та 2011 роках було проведено три етапи такого дослідження з математики. Про важливість та актуальність вивчення математики свідчить розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 р. №1720-р «Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми підвищення якості шкільної природничо-математичної освіти на період до 2015 року».

27 квітня 2011 р. Центр науково-освітніх інновацій та моніторингу здійснив третє масове дослідження якості математичної освіти учнів 9-х класів загальноосвітніх навчальних закладів м. Києва, яке дало змогу: